

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Lehtinen, Esa; Nissi, Riikka; Simonen, Mika

Title: Näkökulmia tutkijoiden ja tutkittavien väliseen vuoropuheluun

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © 2021 Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Lehtinen, E., Nissi, R., & Simonen, M. (2021, 22.10.2021). Näkökulmia tutkijoiden ja tutkittavien väliseen vuoropuheluun. Vähäisiä lisiä. <http://neba.finlit.fi/blogi/nakokulmia-tutkijoiden-ja-tutkittavien-valiseen-vuoropuheluun/#more-3732>

Vähäisiä *lisiä*

Kirjoituksia kulttuurista, tutkimuksesta ja kulttuuriperinnöstä

Näkökulmia tutkijoiden ja tutkittavien väliseen vuoropuheluun

22.10.2021, [SKS](#)

Tutkimuksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja tutkimustulosten palauttaminen tutkittaville on nykyään odotuksenmukainen osa tieteellistä tutkimusta. Usein yhteydenpito tiedeyhteisön ulkopuolisten tahojen kanssa ymmärretään tutkimusprosessin loppupäähän sijoittuvaksi vaiheeksi, jossa jo olemassa olevia tuloksia voidaan soveltaa vaikkapa yhteisöjen toimintatapojen kehittämiseen. Erityisesti humanistisissa ja yhteiskuntatieteissä tällainen yksisuuntainen malli ei kuitenkaan vastaa tutkimustyön todellisuutta. Niissä tutkimus – eritoten soveltava tutkimus – näyttäytyy pikemmin erilaisina yhteiskehittelyn muotoina, joissa tutkija ja tutkittavat muodostavat tietoa ja neuvottelevat sen merkityksestä yhteistoimin. Tämä taas tapahtuu kaikissa niissä moninaisissa kohtaamisissa, joita syntyy tutkijan ja tutkittavien välillä läpi koko tutkimusprosessin.

Artikkelikokoelmassa [Kohtaamisia kentällä](#) tavoitteenamme oli kokeilla, miten tällaisen tutkijan ja tutkittavien välisen vuoropuhelun voisi saada paremmin näkyville. Kirjassa tarkastellaan vuorovaikutusta ammatillisissa konteksteissa: työterveydenhuollossa, mielenterveyskuntoutuksessa, vanhustyössä, hyvinvointialan koulutuksessa, teatteriharjoituksissa, sosiaalisessa sirkuksessa, sotilasorganisaatiossa, ohjelmistokehityksessä ja työyhteisön tauonpidossa. Artikkelit edustavat keskusteluntutkimusta, joka tutkii, miten ihmisten keskinäinen kielellinen ja kehollinen vuorovaikutus muotoutuu erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Keskusteluntutkimus tuottaa siis luontaisesti tietoa, joka on luonteeltaan soveltavaa, sillä se tekee näkyväksi sellaisia vuorovaikutuskäytänteitä,

jotka vaikuttavat yhteisöjen toimintaan, mutta jotka ovat yleensä kielenpuhujien arkisen huomiokyvyn ulkopuolella. Monet soveltavan tutkimuksen keskeiset kysymykset ja jännitteet kulminoituvatkin keskusteluntutkimukselle ominaisissa tutkimusasetelmissä, joissa tutkittavien autenttiset työtilanteet kaikkine onnistumisineen ja hankaluuksineen asettuvat tutkijan katseen – videoinnin – ja analyysin kohteeksi.

— Kuvakollaasin kuvat Pexels.com Creative Commons Zero (CCo) lisenssillä.

Viimeistellyistä tutkimusraporteista tällaiset tutkimustyöhön liittyvät jännitteet eivät yleensä kuitenkaan käy ilmi. Siksi päätimmekin kokeilla uudenlaista tieteellisen kirjoittamisen tapaa ja pyysimme kirjoittajia jakamaan artikkelinsa kahteen osaan. Näistä ensimmäinen on tavanomainen tutkimusraportti, joka tarkastelee tietyn ammatillisen kontekstin vuorovaikutusilmiöitä. Jälkimmäinen osa on puolestaan tutkimustarina, jossa tutkijat kertovat, miten kyseinen tutkimus sai alkunsa, miten se eteni sekä minkälaisia kohtaamisia ja valintoja siihen liittyi – eli miten he itse olivat vuorovaikutuksessa tutkittavien kanssa. Tämän lisäksi annoimme kirjan lopussa äänen tutkittaville. Kirjan päättää epilogi, joka perustuu erääseen tutkimushankkeen osallistujien ja yhteistyökumppanien haastatteluun.

Emme halunneet ohjeistaa tarinoita liian tiukasti – peläten hieman ettei niitä synny kenties lainkaan – minkä vuoksi niistä rakentui muodoltaan vaihtelevia. Vastaavasti kirjoittajat tulkitsevat niissä tutkimuksen soveltamista eri tavoin. Kirjan tutkimustarinoissa on esillä melko perinteinenkin tulokulma tutkimustulosten soveltamiseen, kun tutkijat refleктоivat sitä, miten he ovat onnistuneet kertomaan tuloksistaan tutkimuksen osallistujille. Tarinoista käy kuitenkin ilmi, miten tällöinkin on kyse vuorovaikutuksesta, jossa eri osapuolten toiveet ja ennakkokäsitykset kohtaavat. Yhteistyön kannalta keskeistä on usein se, että tutkijat eivät pyri arvioimaan toimintaa, jota he tarkastelevat. Esimerkiksi kirjassa kuvatussa teatterikontekstissa tämä oli tärkeä lähtökohta kaikille. Toisaalta tutkijat voivat rakentaa yhdessä tutkittavien kanssa kehittämishankkeen, jonka vaikutuksia pyritään arvioimaan. Kirjassa tarkastellaan koulutusinterventiota, jonka tavoitteena oli kehittää työterveystarkastuksia. Tällöin toimintaa arvioiva näkökulma on mukana alusta alkaen. Joskus tutkimuksen osallistajat voivat myös toivoa yksityiskohtaisempia toimintaohjeita kuin tutkija on tulosten pohjalta valmis antamaan.

Vuorovaikutus tutkittavien kanssa ei kuitenkaan koske ainoastaan tutkimustuloksia. Tutkijan ensimmäinen haaste on löytää tutkimuskenttä, jossa hän pystyy keräämään aineistoa. Tarinoissa kentälle pääsy kuvataan yleensä tutkijavetoisena: tutkija etsii itselleen tutkittavia. Tutkimus voi silti käynnistyä toisinkin päin niin, että tutkittavat pyrkivät yhyttämään tutkijan. Kentälle pääsy vaatii joka tapauksessa aina vuorovaikutuksellista neuvottelua. Tutkijan on saavutettava tutkittavien luottamus ja vakuutettava heidät siitä, että tutkimus on siinä määrin hyödyllinen – ja juuri kyseinen tutkija tarpeeksi kompetentti se toteuttamaan – että tutkija kannattaa päästää seuraamaan tutkittavien toimintaa. Kirjassa kuvatussa sotilasorganisaatiossa tällainen neuvottelu kesti ajallisesti yli vuoden. Yhteistä neuvottelua tarvitaan myös tutkimuksen toteuttamista pohdittaessa. Hyvinvointialan koulutusta tarkastelevan artikkelin aineisto videoitiin metsässä, jossa ei ole pistorasioita kameroille. Aineiston keruussa tarvittiinkin yhteistä etukäteissuunnittelua.

Monet tutkijat kertovat kirjassa myös, miten ensimmäinen kontakti tutkittaviin syntyy usein sattuman kautta, kun tutkijan ystävällä tai sukulaisella – tai toisella tutkijalla – on yhteys tutkittavaan yhteisöön. Asia tulee puheeksi ja osapuolten kiinnostus herää. Tarinoissa sattumalla on sijansa myös tutkimuksen edetessä. Tutkittava konteksti voi osoittautua osin erilaiseksi kuin tutkija on alun perin ajatellut, mikä voi

johtaa siihen, että tutkimuksen painopiste muuttuu. Eräässä kirjan tarinassa kerrotaan, miten tutkijan tarkoituksena oli tarkastella monikielisyyttä hoivakodeissa. Hoivakodit, joihin hän pääsi keräämään aineistoa, eivät kuitenkaan olleet kovin monikielisiä, ja näin hän päätyi lopulta tutkimaan muistisairaana potilaan yksinpuhelua. Toisessa tutkimuksessa tutkijat joutuivat puolestaan luopumaan ajatuksestaan tutkia mielenterveyskuntoutujien vuorovaikutustarinoita, kun tutkittavat eivät tuottaneetkaan tutkijoiden odotusten mukaista aineistoa.

Joissakin hankkeissa tutkijan ja tutkittavien roolit sekoittuvat, ja edetään kohti yhdessä tekemistä. Tämä voi tarkoittaa sitä, että aineistoja ja niissä esiintyviä ilmiöitä tarkastellaan yhdessä. Tämä on hyödyllistä sekä tutkijalle, jonka näin saama tieto auttaa kontekstualisoimaan tutkittavaa toimintaa, että tutkittaville, jotka voivat saavuttaa uudenlaisen ymmärryksen omasta ammatillisesta toiminnastaan. Tätä kautta voidaan päätyä myös kirjoittamaan yhdessä. Kirjassa onkin kaksi tällä tavalla yhdessä kirjoitettua artikkelia.

Yhdessä tekeminen voi tarkoittaa lopulta myös sitä, että tutkija osallistuu tarkastelemaansa toimintaan. Esimerkiksi sirkushankkeessa tutkijat heittäytyivät mukaan harjoittelemaan sirkustaitoja. Pisimmälle roolien sekoittuminen meni kirjassa kuvatussa teatterihankkeessa, jossa tutkijat, taiteilijat ja teatterihankkeessa mukana olleet nuoret tuottivat yhdessä teatteriesityksen. Tästä kerrotaan erityisesti kirjan epilogissa. Esityksen sisältö perustui yhteisissä kirjoituspajoissa tuotettuihin teksteihin, ja osa tutkijoista myös näytteli esityksessä. Toisaalta työyhteisön taukokäytänteitä tarkastelevat tutkijat elävät läpi löydöksiään päivittäin, kun he pitävät tauon työskentelystään ja suuntaavat oman työpaikkansa kahvihuoneeseen.

Tutkimustarinat tuovat teokseen tarinallistettuja kokemuksia, joiden avulla kirjoittajat hahmottavat ja merkityksellistävät omaa tutkijuuttaan, tutkimusprosessiaan ja suhdettaan sen eri osapuoliin. Kaikkinensa teos tuottaa näin uutta tietoa keskusteluntutkimuksen keinoin, tekee näkyväksi tieteellisen tutkimuksen tekoon liittyviä käytäntöjä ja todentaa sosiaalisten suhteiden merkityksen tutkimuksen teossa.

Esa Lehtinen, Riikka Nissi ja Mika Simonen

Esa Lehtinen on suomen kielen professori Jyväskylän yliopistossa, Riikka Nissi on soveltavan kielitieteen yliopistonlehtori Jyväskylän yliopistossa ja Mika Simonen on sosiologian tutkijatohtori Helsingin

yliopistossa. He ovat toimittaneet teoksen [Kohtaamisia kentällä](#).
[Soveltava keskusteluntutkimus ammatillisissa ympäristöissä](#) (SKS 2021).
Tutkimus on luettavissa myös vapaasti verkossa [oa.finlit.fi](#)-alustalla.
Kuvakollaasin kuvat Pexels.com Creative Commons Zero (CC0)
lisenssillä.

Avainsanat: [kenttätyö](#), [keskusteluntutkimus](#), [soveltava tutkimus](#), [tutkija](#),
[tutkittava](#)